

Asia: VN/23277/2021

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomaisen suoritteiden maksullisuudesta

Lausunnonantajan lausunto

Onko suoritteet jaoteltu tarkoituksenmukaisesti?

Suoritteiden jaottelu on osittain tarkoituksenmukaista. Suoritteiden jakautumista aloitusmaksun sekä tuntiperusteisten kustannusten osalta tulisi muokata siten, että tietolupaa ja tietopyyntöä koskevien maksujen osalta tulisi erityisesti pidättäytyä kustannusten noususta. Organisaatiot voivat myöhemmin vaikuttaa käsiteltävään aineistoon mm. perustamalla tietoturvallisia ympäristöjä, jolloin varsinainen käsittely siirtyisi näihin järjestelmiin. Mikäli tietoluvan ja tietopyynnön osalta pidättäydytään kustannusten noususta, tämä voisi lisätä organisaatioille kannusteita tietoturvallisten ympäristöjen rakentamiselle, mikä olisi eduksi tutkimuslaitoksille, Findatalle itselleen sekä parantuneen tietoturvatason osalta myös yleisesti yhteiskunnalle. Lisäksi erilaisten suoritteiden osalta tutkimusryhmän muutosmaksuissa tulisi ottaa huomioon suurten tutkimusryhmien sisäiset henkilövaihdokset, joita voi olla useita yksittäisen vuodenkin ajalta. Tämän vuoksi asetuksen laatimisessa suositellaan harkittavaksi yksittäiseen tutkimukseen liittyen maksukattoa muutosten osalta, jolloin esimerkiksi yhdestä tai kahdesta muutoksesta voitaisiin periä maksu mutta tämän ylittävistä muutoksista ei enää perittäisi kustannuksia.

Ovatko eri suoritteista perittävät maksut ymmärrettäviä ja oikeudenmukaisia?

Ottaen huomioon Findatan maksuihin sisältyvän periaatteen siitä, että maksujen tulee kattaa Findatan kustannukset, niiden periminen on ymmärrettävää mutta tästä lähtökohdasta johtuen tutkimustoiminnalle asetetut taloudelliset puitteet muodostavat kestävämmän lähtökohdan tulevaisuuden tutkimustoimintaa ajatellen. Findatalla on tosiasiallinen yksinoikeus laajan rekisteriaineiston käsittelyyn sekä jakamiseen. Näin ollen tieteellistä tutkimusta toteuttavilla organisaatioilla ei ole muita vaihtoehtoja kuin käyttää Findatan palveluita tai jättää tutkimus toteuttamatta. Monopoliasemaa muistuttavan roolin vuoksi Findatan maksuja asetettaessa tulisi lähtökohdaksi asettaa mahdollisimman pienet tutkijalle aiheutuvat kustannukset. Tällaisen toiminnan osalta olisi suotavaa, että yleishyödyllisissä tutkimusorganisaatioissa (yliopistot, sairaanhoitopiirit tutkimusten osalta) toimivat tutkijat tulisi vapauttaa maksuista tutkijalähtöisissä tutkimuksissa. Mikäli tämä ole mahdollista, tulisi tutkijalähtöiset tutkimukset eriyttää maksuasetuksessa omaksi luokakseen, jolta perittäisiin kustannuksia matalamman asteikon mukaan

ja nykyisiin maksuasetuksen kustannuksiin tulisi korotusten sijasta saada huomattavia alennuksia tutkijalähtöisissä tutkimuksissa.

Maksujen korottaminen muodostuu kohtuuttomaksi myös sen johdosta, että Findatan käsittelyajat ylittävät huomattavasti kolmen kuukauden aikarajan ja korotusten toimeenpano tulisi vähintään siirtää siihen ajankohtaan, että käsittelyajat tosiasiallisesti vastaavat asetettuja aikarajoja (1). Mikäli tutkija saa aineiston käsiinsä vasta aikarajojen ylittämisen jälkeen, tulisi tämän päinvastoin laskea perittävien maksujen määrää ja huomioida viivästysten aiheuttama kohtuuttomuus tutkijoita kohtaan. Aikarajojen ylittyminen voi lisäksi tosiasiallisesti estää tutkimuksen toteuttamisen, jolloin tutkimusta ei välttämättä enää voida toteuttaa pitkittyneiden käsittelyaikojen johdosta. Erityisesti näissä tilanteissa, joissa tutkimusta ei voida suorittaa Findatan käsittelyaikojen johdosta, tulisi hakijat vapauttaa myös jo Findatalle aiheutuneista kustannuksista.

Opinnäytetöiden osalta haluamme myös korostaa, että asetuksessa ehdotetut korotetut maksut tulevat huomattavasti rajoittamaan yksittäisten opiskelijoiden mahdollisuuksia saada laadukasta aineistoa osaksi opinnäytetöitään. Ottaen huomioon, että opinnäytetöiden tekijät tulevat jatkossa myös olemaan niitä, jotka tekevät valmistuttuaan tutkimuksia osana jatko-opintoja tai osana tutkimusryhmää, tulisi opiskelijoiden saada käytännön kokemusta lupaprosessista jo osana opintojaan. Tämän vuoksi opiskelijoille tulisi saada ehdotetun asetusluonnoksen sijasta matalammat kustannukset opinnäytetöiden aineistonkeruuseen liittyen eikä korotettuja maksuja heidän osaltaan voida hyväksyä.

(1) Kaavailluissa korotuksissa tulee kuitenkin erityisesti ottaa huomioon tässä lausunnossa korostettu tieteellisen tutkimuksen asema, koska tutkimusten taloudellinen pohja ei kestä lisäkustannuksia alati niukkenevan tutkimusrahoituksen toimintaympäristössä.

Onko omakustanteisesti perittävä maksu ja tuntihinta Findatan työstä ymmärrettävä?

Lähtökohtaisesti tuntiperusteinen hinnoittelu on ymmärrettävää mutta tutkijalähtöisten tutkimusten osalta kustannukset ovat kestävämpiä. Näiden tutkimusten osalta suositellaan kevennyksiä tuntiperusteiseen hinnoitteluun. Findatan rooli valtakunnallisena toimijana tulisi myös ottaa huomioon maksuja määriteltäessä, jolloin hinnoittelun voisi toteuttaa omakustannushintaa matalammalla hintatasolla. Lisäksi hinnoittelussa tulisi paremmin huomioida se, että tutkijat ja tutkimusorganisaatiot tekevät usein itse osan aineistonkeruutyöstä, jolloin hinnaston mukaista taksaa matalammat kustannukset näissä tilanteissa olisivat perusteltuja.

Muut asetusluonnosta koskevat huomiot

Asetusluonnoksen osalta ei ole muuta erityistä lausuttavaa. Siirtymäsäännösten osalta toivotaan muutosta, jossa ennen asetuksen voimaantuloa koskevasta asiasta aiheutuvasta suoritteesta perittäisiin kustannukset aikaisemman maksuasetuksen mukaisesti. Tällöin tutkimusryhmille ei aiheutuisi kohtuuttomia ja ennalta-arvaamattomia kustannuksia pelkästään maksuasetukseen tehtyjen muutosten vuoksi.

Yleisesti ottaen asetusluonnos kuitenkin nivoutuu osaksi toisilain muodostamaa lainsäädäntökokonaisuutta, jota tulisi arvioida tarpeellisissa määrin uudestaan siten, että kyseinen lainsäädäntö mahdollistaisi paremmin tieteellisten tutkimusten toteuttamisen eikä muodostaisi tosiasiallisia esteitä toiminnalle. Asetusluonnoksen maksut voisivat olla hyväksyttävämpiä, jos toisilain kokonaisuus olisi huomattavasti tutkimuslähtöisempi sekä esteiden asettamisen sijasta edistäisi tutkimusorganisaatioiden toimintaa.

Juhola Timo

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä - Turun yliopiston ja
Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin yhteislausunto